

Tom Naegels, *Nieuw België. Een migratiegeschiedenis 1948-1978* (Tielt: Lannoo, 2021, 480 pp., ISBN 9789401434508).

Doorgewinterd onderzoeksjournalist Tom Naegels waagde zich met *Nieuw België* aan zijn eerste wetenschappelijke monografie geschreven voor een breed publiek. Met zijn boek wist de auteur de eerste ‘Prijs voor het Belangrijkste Boek van het Jaar’, bedoeld voor non-fictie, in de wacht te slepen. De jury prees de auteur voor zijn ‘kritische, empathische, en nooit vooringenomen blik’.

Hoewel voornamelijk gedurende de afgelopen twintig jaar de geschiedenis van migratie en migranten in België in een aanzienlijk aantal wetenschappelijke studies onder de loep werd genomen, ontbrak tot nu toe een overzichtswerk. *Nieuw België* is de eerste monografie die de lezer een chronologische reconstructie doorheen dertig jaren naoorlogse migratiegeschiedenis aanbiedt. Het doel van de auteur is ‘het verhaal’ van migratie naar België te brengen, ‘in al haar aspecten’. Deze keuze verantwoordt een verhaallijn die gedictieerd wordt door een aaneensluiting van thema’s opgediept uit onder meer oude beleidsdocumenten en krantenartikels.

Naegels schildert achtereenvolgens het kwijtspelen van Duitse krijgsgevangenen uit de koolmijnen, de bijdrage van migranten aan de Belgische kolenslag en de ontwikkeling van een internationaal vluchtelingenakkoord. Hij bespreekt daarna de gevolgen van mijnongevallen voor de vermindering van Italiaanse werkkrachten en de toename van arbeidsmigrant uit andere landen, de invloed van de dekolonisatie, alsook de totstandkoming, naleving en perceptie van migratieakkoorden met Turkije en Marokko. Hij argumenteert ook hoe Brussel zich onder invloed van migratie ontpopte tot een stad vol wereldse invloeden. Vervolgens houdt de auteur tegen het licht hoe steeds minder migranten een arbeidsvergunning konden verkrijgen op het einde van de jaren zestig. Ten slotte illustreert Naegels tegengestelde meningen in het beleid van de Belgische overheid (dat veeleer een legalistische lijn volgde) en de maatschappelijke opinie (die ronduit de kaart voor een moreel recht tot vestiging trok). Tegen die achtergrond reconstrueert hij aan het einde van het boek het geleidelijk ontstaan van extreemrechts als een vooralsnog gemarginaliseerde politieke oplossing voor wat gezien werd als een te grote toestroom van migranten tegen het einde van de jaren zeventig.

De auteur stelt de beschrijving van het Belgische migratiebeleid, de aankomst van migranten en de reacties van inwoners van België op deze beide fenomenen centraal. Zo is Naegels duidelijk in zijn element wanneer hij de

reacties van Belgen op beleidsbeslissingen opdiept uit oude krantenartikels. Hier kan de auteur zijn journalistieke expertise ten volle in de verf zetten, wat sublieme historische feiten aanlevert over voornamelijk latent, maar soms ook minder latent, racisme in de tweede helft van de jaren zestig. Hij laat onder meer zien hoe journalisten blootlegden dat huisbazen niet aan migranten wilden verhuren, en café-uitbaters racistisch getinte waarschuwingsbordjes uithingen.

Hoewel het boek geen overkoepelende wetenschappelijke vraagstelling vooropstelt, worden in enkele hoofdstukken probleemstellingen opgeworpen en wetenschappelijk geanalyseerd. Zo ontrafelt de auteur nauwkeurig hoe de beslissingen in de Raad van Europa en de Verenigde Naties die gepaard gingen met de ontwikkeling van het internationale asielrecht, terug te voeren zijn op een fundamenteel verschil in de interpretatie ervan. Hij argumenteert hoe dit begrip oorspronkelijk een strak omlinjnde legalistische invulling kreeg, die met de tijd weliswaar verruimde, maar die tot op de dag van vandaag onverzoenbaar blijkt met een morele lezing. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens schreef voor dat iemand het recht heeft asiel te zoeken en te genieten, maar over hoe dit recht te verkrijgen werd met geen woord gerept. Hoewel de oorspronkelijke definitie van een vluchteling in het VN-Vluchtelingenverdrag van 1951 zestien jaar later herschreven werd zodat deze meer mensen kon omvatten, werd er geen verband gelegd tussen vluchtelingen en het recht op asiel.

Hoewel Belgische beleidsmakers vanaf het begin aan de onderhandelingstafels aanschoven, gaat Naegels niet in op de Belgische strategie tijdens internationale besprekingen. Wel lezen we dat Belgische politici een grote interesse aan de dag legden om de situatie van de 'displaced persons', die Belgische mijnfirma's in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog zo ijverig uit voornamelijk vluchtelingenkampen in Duitsland hadden gerecruteerd om de kolenslag te realiseren, op internationaal niveau te regelen. De auteur analyseert ook overtuigend hoe, in tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt, de mijnramp in Marcinelle in 1956 en de migratiestop van 1974 geen cesuren in het migratiebeleid vormden. Reeds een kleiner drama in Quaregnon, een half jaar voor de catastrofe in Marcinelle, had tot een einde aan de toevoer van migranten uit Italië geleid. De migratiestopmaatregel sloot nooit de deur voor gekwalificeerd personeel uit de Europese Economische Gemeenschap, of familieleden van reeds gevestigde migranten.

De lezer die op zoek is naar een reconstructie van, en maatschappelijke reactie op, het Belgische migratiebeleid heeft aan dit boek een vette kluit. Hoewel de auteur een indrukwekkende lijst aan vooraanstaande geschiedschrijving over het onderwerp consulteerde, vele archieven bezocht en uitgebreid citeert uit ministeriële rapporten, politieke correspondentie en persartikels, blijven enkele aspecten niettemin onderbelicht. Het archiefmateriaal van migrantenorganisaties en de migratiepers blijft veelal onverkend terrein, waardoor voornamelijk het standpunt van de gastgever

de verhaallijn dicteert. Zo citeert de auteur bijvoorbeeld enkel het *Bulletin voor Turkse Werknemers* van het Voorlichtingscentrum voor Vluchtelingen en Vreemdelingen, een spraakorgaan dat niet door migranten zelf in het leven was geroepen. Migranten krijgen meestal slechts een stem in zoverre ze geciteerd worden in Belgische onderzoeken of krantenartikels. Het boek had ook de complexiteit van migratie meer aan bod kunnen laten komen door het nieuwste wetenschappelijk onderzoek te betrekken omtrent bijvoorbeeld gemengde huwelijken, adoptie, en de remigratie van koloniale Belgen in de jaren zestig. En maken uitgeweken Belgen die contact onderhouden met hun geboorteland niet ook deel uit van ‘nieuw België’?

Op andere momenten werkt het verhaal anekdotisch en had Naegels meer historische contextualisering mogen geven. Dat betreft zowel de situering van de Koude Oorlog, alsook de ontwikkeling van een supranationaal Europa. Door het ontstaan van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, de werking van de Raad van Europa en de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal wel te vermelden, maar de aangeboden informatie verspreid aan te bieden, lijkt het boek een teleologische Europese integratie te suggereren. In het tijdsbestek dat het boek omvat, was het echter nog niet duidelijk hoe de verschillende concurrerende of samenwerkende supranationale initiatieven zich zouden ontwikkelen. In de laatste hoofdstukken van het boek boet de auteurspen aan scherpte in. De voortgang en uiteindelijke splitsing van de Vlaamse Unie is wijdlopig beschreven en de interne analyse van Belgische politieke thema's, zoals het recht op abortus en het Egmontpact, gesloten in 1977 om de decentralisatie van het Belgische openbaar bestuur in goede banen te kunnen leiden, zijn bij momenten te weinig verbonden met de problematiek van het boek.

Nieuw België is de vrucht van Naegels' jarenlang geëngageerd speurwerk in archieven en krantendatabanken. De journalist bezoekt wetenschappelijke conferenties en verzorgt ondertussen ook gastlezingen aan Vlaamse universiteiten. Met het boek werpt de auteur zich op als een bruggenlegger tussen de wetenschappelijke wereld en een breed lezerspubliek. Is Naegels de uitgelezen vertaler voor het werk van hooggespecialiseerde historici, die hun nieuwste onderzoeksresultaten in internationale wetenschappelijke tijdschriften (moeten) publiceren? In plaats van kritiek aan te leveren over de benaderingskeuzes van de auteur, dienen fulltime academici zich eerder de vraag te stellen of ze het zelf beter kunnen. Dat het daarover sinds de verschijning van dit boek op de universiteitsbanken aardig stil is gebleven, spreekt boekdelen.

Machteld Venken, Université du Luxembourg, European University
Institute